

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp | Litteraturvetenskap | Höstterminen 2013

Queera läckage i
*Henry & June ur Anaïs Nins
ocensurerade dagbok*

Av: Amanda Eriksson
Handledare: Christine Farhan

Abstract

The study analysis Anaïs Nin's work, *Henry & June* from a queer theoretical perspective. The purpose is to show what the work makes with text and how it produces ambivalence with sex and gender and thereby demonstrate the queer leakage in heteronormative performativities.

The first part analyzes how it is working with self-representation in diary form. In order to view the work historically and linguistically the work has been related to analyzes and essays by other researchers mentioned in the analysis. The analysis shows that the writer Anaïs Nin has a clear agenda with her work. Nin want to develop an alternative approach to sex, gender and marriage.

Keywords: diary, gender, identity, performativity, sex, queer leakage

”[...] självbiografier, precis som dagböcker, brev och biografier är både sanning och konsekvens. De är alltid konstruktioner, kulturellt bestämda urval, utsagor och tolkningar som använder sig av tidens normer och föreställningar och den förhärskande diskursen annars vore de inga berättelser.”

Lisbeth Larsson

Innehållsförteckning:

1. Inledning	4
2. Syfte och problemställning	5
3. Teori och metod	5
4. Tidigare forskning	8
5. Bakgrund:	
5.1 Författaren Anaïs Nin (1903-1977)	10
5.2 Bakgrund och kontext	12
5.3 <i>Henry & June, Ur Anaïs Nins ocensurerade dagbok, fabel</i>	13
6. Analys:	
6.1 Dagbok och identitet	14
6.2 Kvinnornas kvinna, en ambivalent självframställning	18
6.3 Stackars Hugo	22
6.4 Henry – <i>the man</i>	25
6.5 June den obestämbara	27
7. Slutdiskussion	30
8. Bibliografi	32

1. Inledning

Henry & June Ur Anaïs Nins oensurerade dagbok publicerades i Sverige 1990 (originalet 1986), och är en redigerad version av *Dagbok I* som utkom 1966. Nin har låtit publicera elva dagböcker och hon har även skrivit litteraturkritik samt erotiska noveller.¹

I *Henry & June* reflekterar Nin över sitt författarskap och sitt dagboksskrivande och hon inser sitt beroende av skrivandet. Nin använder dagboken för att interagera eller förföra andra personer och det skapar en bild av en person som behöver en fysisk identitet bredvid sig och ambitiöst arbetar för att skulptera fram en.

Identitetsfrågan var det som fångade mig när jag läste *Henry & June* första gången, så pass mycket att jag inte såg erotiken i verket. Detta upptäckte jag först vid en andra läsning, vilket jag då tyckte var märkvärdigt att jag missat, eftersom det får så stor plats. Det som också fångade mig är att Nin belyser både äktenskapets instängdhet men också det skydd och den trygghet det ger.

Nins dagböcker har även idag en betydelse på det sättet. Det borgliga äktenskapets tvåsamhet är en norm i vårt västerländska samhälle. Att Nin skrev dagböckerna under trettioalet kan verka kontroversiellt, men det fanns i tiden andra personer som diskuterade fri sexualitet.² Att gå ut med att leva i en fri relation, som Nin gjorde, var tiden inte riktigt mogen för, och Nin ville dessutom skydda sina anhängare. Nu kom Nins böcker inte ut på trettioalet, de släpptes först på sextioalet och de stod i både min mors bokhylla och i hennes vänners, fyrtioalistgenerationen.

När jag frågar min mammas vänner vad de tyckte om Nins dagböcker säger de ungefär: ”Det där rörde inte mig – jag var politiskt aktiv, Nin höll på med sig själv, hon var opolitisk.” Men böckerna fanns där, de lästes uppenbarligen med intresse, de skulle förhållas till.

Jag själv tittade i böckerna när jag var runt tjugo år och avfärdade dem, jag tyckte innehållet var för känslomättat och ointressant, självupptaget. När jag tjugo år senare läste *Henry & June* blev jag väldigt irriterad på Nins agerande och posering i berättelsen, den spelade identiteten som finns med från början. Personer i dagboken kommenterar det också: ”Du verkar alltid inta poser, på ett nästan orientaliskt sätt.”

¹ Anaïs Nin. <http://www.ne.se/lang/anais-nin>, Nationalencyklopedin, hämtad 2013-12-22.

² Bland andra Wilhelm Reich den senare (1897-1957), psykoanalytiker och sexolog.

säger Henry Miller till Nin.³ Det anser även dr Allendy, en psykoanalytiker Nin träffar regelbundet och Nin understryker det själv: ”Jag var medveten om att jag intog mina vanliga poser. Men jag var fullkomligt panikslagen.” skriver Nin om ett av sina besök hos honom.

Jag tänkte undersöka texten om Nins år med Henry Miller för att förstå min irritation och för att se om jag upptäcker något nytt. Man kan närma sig *Henry & June* på flera litteraturteoretiska sätt, den är präglad av fördomsfulla kommentarer som bottnar i orientalism, kolonialism och en essentialistisk syn på kön. När Nin till exempel skriver: ”Jag vill bara vara kvinna. Inte skriva böcker, ha med världen att göra, utan leva genom litterära blodtransfusioner. Stå bakom Henry, ge honom näring. Vila från självhävdelse och skapande”⁴ blev jag en aning uppgiven, men skam den som ger sig. I *Henry & June* gör Nin en litterär gestaltning av sitt liv i dagboksform. Det är en berättelse om ett äktenskap, sexualitet och författarskap. Nin konstruerar i berättelsen flera personer med hjälp av både femininitet och maskulinitet.

2. Syfte och problemställning

Syftet med uppsatsen är att titta på vad *Henry & June* gör som text med ambivalensen i sexualitet och kön/genus. Hur ser de heteronormativa uttrycken ut? Har berättelsen en medveten riktning? Vill Nin förändra könsmaktsordning och framkommer det i texten?

3. Teori och metod

För att se hur texten arbetar i en dagboksform har jag använt mig av *Självskrivet* av Arne Melberg.⁵ Han diskuterar självframställning ur flera perspektiv, såsom inre och yttre exil med språket i förgrunden eller ett förflutet, en beskrivning av en identitet som nu är försvunnen. Han skriver också om dagboksformen och om modern självframställning.

Jag använder även valda delar ur Lisbeth Larssons *Sanning och konsekvens*,⁶ om genren autofiktions. Larsson, professor i litteraturvetenskap och teaterkritiker, tar upp självbiografien, dagboken och biografien i litteraturen och undersöker genrerna i

³ Anaïs Nin, *Henry & June Ur Anaïs Nins o censurerade dagbok*, övers. Britt Arenander, Stockholm, Bokförlaget Trevi AB, 1990, s. 101

⁴ Ibid., s. 185

⁵ Arne Melberg, *Självskrivet, Om självframställning i litteraturen*, Stockholm: Atlantis, 2008

⁶ Lisbeth Larsson, *Sanning & konsekvens, Marika Stiernstedt, Ludvig Nordström och de biografiska berättelserna*, Stockholm: Norstedts förlag, 2001

författaren Marika Stiernstedts författarskap och hennes dagböcker. I inledningen skriver Larsson att: ”Där man tidigare sökt människan bakom och i verket, letar man nu efter de textstrukturer som konstruerar – eller misslyckas med att konstruera – det jag som är berättelsens.”⁷ Vidare skriver Larsson om de senaste decenniernas forskning där mycket har handlat om sanning och konsekvens, titeln på verket, där verket förutsätts handla om sanningen eller där verket är en ”konsekvens av utsägelseposition och diskursiva konventioner.” Som jag förstår Larsson handlar det om att se vem som har tolkningsföreträde, vem får ordet? Berättelserna är alltid konstruktioner för den tid de är utformade och skapade av någon som pekar på den tiden lever i.⁸

Henry & June berättar om kärlek och sexualitet genom ett gestaltande av kön och genus. För att undersöka de påtagliga normativa uttrycken som uppenbarar sig i texten använder jag mig av flera queerteoretiska verk: Tiina Rosenbergs *Queerfeministisk agenda*,⁹ *Genustrubbel* av Judith Butler,¹⁰ Antologin *Queera läsningar*¹¹ och Fanny Ambjörnssons *Vad är Queer*.¹²

Jag använder mig av Rosenbergs verk som är queerfeministisk, poststrukturalistisk. Det vill säga, hon problematiserar relationen mellan kunskap och makt med en kritisk blick på heteronormativa uttryck. Detta gör hon genom Michel Foucaults teori om normalitet och heteronormativitet. Rosenberg visar i sitt verk på hur påtvingade heteronormer är och därför alltid läcker en queerhet.¹³ Det vill säga – heteronormer finns inte utan en motsats. Rosenberg beskriver divakulten och utgår från Wayne Koestenbaum¹⁴ som beskriver divan, alltid klädd i en stilig förpackning, som en motstånds-strateg och en som får det perfekta att krackelera. Divan är konstruerad en imitation, en utstuderad persona som inte följer spelreglerna.¹⁵

Men först beskriver Rosenberg skillnaden mellan femininitet och kvinnlighet, precis som maskulinitet och manlighet skiljer sig åt, då kvinnlighet refererar till anatomin och femininitet till en social position. Rosenberg beskriver divan som en som genom

⁷ Ibid., s. 13

⁸ Ibid., s. 16

⁹ Tiina Rosenberg, *Queerfeministisk agenda*, Stockholm: Atlas 2002

¹⁰ Judith Butler, *Genustrubbel*, övers. Suzanne Almqvist, Göteborg: Daidalos, 2007

¹¹ Kivilaakso, Katri, Lönngrén, Ann-Sofie & Paqvalén, Rita (red.), *Queera läsningar: [litteraturvetenskap möter queerteori]*, Rosenlarv, Hägersten, 2012

¹² Fanny Ambjörnsson, *Vad är queer*, Stockholm, Bokförlaget Natur och Kultur, 2006

¹³ Rosenberg, 2002, s. 21

¹⁴ Ibid., s 131

¹⁵ Ibid., s132

traditionellt heterosexuella handlingar döljer en homosexuell undertext och som alltid är heterosexuell men aldrig agerar heteronormativt.

En struktur jag berör i min analys och som framträder i berättelsen är den traditionella strukturen för den kapitalistiska diskursen om den manliga homosocialitetens erotiska triangel som Rosenbergs skriver om. Triangeln består av två män och en kvinna som det västerländska romantiska dramat där männen konkurrerar om kvinnans gunst och vilket hinder som måste övervinnas: ett så kallat mimetiskt begär.¹⁶ Den kapitalistiska triangeln skapas genom äktenskap, släktskap och egendom. Strukturerade former av sociala relationer hjälper den kapitalistiska triangeln och sålunda är kvinnan utsatt som en handelsvara. Den verkliga partnern till den ene mannen är den andra mannen.

Med stöd av både Rosenberg och Ambjörnsson, vars verk liknar varandras, undersöker jag heteronormativa uttryck i *Henry & June*.

Butler anser att ordet, begreppet, beskrivningen queer inte ska definieras, utan vara till för att bryta kategorier, precis som jag vill göra i min analys av *Henry & June*. Butler menar att om queer kategoriseras innebär det dess död.¹⁷

Begreppet queer används för att få syn på de geografiska, historiska och sociala konstruktionerna av sexualitet. Queer kan även användas för att visa på att det inte bara finns heterokulturella företeelser som är dominerande och som är en förtrycksmekanism.¹⁸

I min analys kommer jag att använda begreppet performativitet för att visa på genusgörande. Performativ läsning, som liknar queer läsning, är en metod som syftar på verkliggörande av saklägen och språkliga yttranden som utgår från upprepningar, bekännelser och tiggande i text. I queerteori betyder performativitet görande av genus/kön, enkelt uttryckt.¹⁹

Queera läsningar var inspirerande att läsa inför uppgiften och den gav ett stöd i mitt analyserande. Speciellt den första delen som handlar om hur en kan läsa en text med queerteoretisk blick. Sanna Karkulehto skriver att den performativa läsningen syftar till att göra en analys av diskurser och representationer.²⁰ I en performativ läsning läser man texten som en upprepning av göranden, för att göra en bild av något, skapa

¹⁶ Rosenberg, 2002, s. 121

¹⁷ Ibid., s. 11

¹⁸ Ibid., s. 63

¹⁹ Ibid., s.70

²⁰ Sanna Karkulehto, "Litteraturforskning och queerpolitisk läsning" i Katri Kivilaakso m.fl. i *Queera läsningar*, övers. Heidi Granqvist, Stockholm, Rosenlarv förlag, 2012, s. 21

och avgränsa ett subjekt. Det skapar ett sätt att finnas till snarare än att tala om att det finns till. Jag tolkar det som att det repetitiva skrivandet och återkopplandet till en beskrivning av en person eller ett kön, skapar en aktör för det representerade, som en teater.

För att reflektera över speglingen Nin gör i personerna June och Henry tar jag med en teori av Laura Mulvey. Hon hänvisar i sin essä ”Visual Pleasure and Narrative Cinema”²¹ till Jaques Lacan som har beskrivit hur viktigt och genombrytande det är för barnet att upptäcka sin egen spegelbild och vad det gör med egot och självbilden. Barnet tycker att spegelbilden är mer perfekt än upplevelsen av den egna kroppen på grund av att barnet inte behärskar kroppen motoriskt än och upplevelsen av spegelbilden blir då en bättre, upphöjande och bekräftande bild. Alltså blir till exempel en film bekräftande och speglade för betraktaren menar Mulvey.²²

Voyeurism är ett begrepp jag återkommer till några gånger under min analys för att förtydliga blicken som Nin låter läsaren få. Begreppet förklaras som en sexuell avvikelse på grund av tvångsmässigt betraktande av andra människors avklädning eller sexuella aktiviteter och nakenhet.²³

4. Tidigare forskning

”Det är den ständiga annorlundaheten hos det kvinnliga som klistrar sig fast, både vid begreppet ’kvinnlige författare’ och vid kvinnolitteraturforskningen.” skriver Unni Langås.²⁴ och det stämmer väl vad gäller forskningen om Anaïs Nin. Ett tydligt drag i den forskning jag tagit del av om Nins författarskap handlar om ett bestämmande av Anaïs Nin som person och hur hennes personlighet framkommer i hennes texter. Det är frågor och påståenden om huruvida Nin var feminist egentligen, och frågor om hennes eventuella essentialistiska syn på män/kvinnor, maskulinitet/femininitet. Dominerande är också en psykoanalytisk tolkning av Nin via hennes texter, för att hon själv skrev om psykoanalys och att hon använder sig av ett psykoanalytiskt språk. Jag tar upp sådan forskning här för att visa på hur Nins texter och verk har tolkats.

²¹ Laura Mulvey, i *Visual and Other Pleasures*, England, Palgrave MacMillan, 2009

²² Ibid., s. 21

²³ Voyeurism, <http://www.ne.se/voyeurism> hämtad 2014-01-18

²⁴ Unni Langås, *Könets dilemma. Feminism och litteraturforskning*, övers. Åsa Arping och Anna Nordenstam, i *Feministiska litteraturnalyser 1972-2002*, Lund: Studentlitteratur, 2005, s. 127

Diane Richard-Allerdyce gör i sitt verk *Anais Nin and the Remaking of Self: Gender, Modernism, and Narrative Identity*²⁵ en omvärdering av Nins författarskap med ett nutida akademiskt tänkande. Allerdyce anser att Nin skriver modernistiskt då hon använt sig av psykoanalys i sitt formspråk och det gör henne till en ovanlig och viktig författare. Genom att använda psykoanalys i sitt skrivande arbetade Nin för att bereda en grund för individen där de motstridiga känslor alla har inom sig kommer upp till en politisk nivå, menar Allerdyce, eftersom det är allmängiltiga socialfilosofiska frågor Nin tar upp i sina dagböcker.²⁶

Dock menar Heather White, i en recension av ovan nämnda bok, att när Allerdyce kommer till den feministiska delen av Nins skrivande är Allerdyce inte grundad i Nins språk och uttryck. White tycker att det är uppenbart att Nin är essentialistisk vad gäller genus och kreativitet, eller: ”depressing banal” som White uttrycker det om ett av Nins uttalande: ”Whereas male artists create from their intellects, women writers create from their wombs.”²⁷

Viss forskning om Nin är närgången och frågar sig huruvida Nin hade en diagnos av något slag. Angie A Kehagia visar på att Nin hade en personlighetsstörning genom att hänvisa till Nins dagböcker som Kehagia menar är ett bevis på att Nin lider av Borderline, histrionisk personlighetsstörning med narcissistiska drag.²⁸ Det är spekulativt och en uthängning av en person som, precis som andra människor, säkerligen hade svagheter och trassel i livet och det är inte intressant i förhållande till vad Nins texter gör.

En annan psykologisk analys av Nins dagböcker är Lynette Felbers. Hon har analyserat Nins språk och visar på det i en artikel ”Three Faces of June”.²⁹ Förutom att, också här psykoanalytiskt teoretiskt, beskriva hur June Mansfield framträder i de olika versionerna av Nins dagböcker tar den upp Nins feminina sätt att skriva. Felber menar att Nin hade en dubbel blick i sitt skrivande, både en manlig och en kvinnlig. Felber tar inte upp ambivalens eller queera läckage men hennes artikel pekar på

²⁵ Northern Illinois University Press, 1998

²⁶ Diane Richard-Allerdyce, *Anais Nin and the Remaking of Self: Gender, Modernism and Narrative Identity*, Northern Illinois University Press, 1998

²⁷ Heather White, ”Anais Nin and the Remaking of Self: Gender, Modernism, and Narrative Identity by Diane Richard-Allerdyce” in *Tulsa Studies in Women’s Literature*, Vol. 17, No. 2, Political Discourse/British Women’s Writing, 1640-1867 (Autumn, 1998), University of Tulsa, s. 365

²⁸ Angie A. Kehagia, *Anais Nin: A case study of personality disorder and creativity*, Elsevier.com, 20: Abstract: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886909000312>, 2014-01-05

²⁹ Lynette Felbers, ”Three Faces of June”, i *Tulsa Studies in Women’s literature* 1995: Vol 14, no. 2, pp 309-324

motsatser och på att Nin för en dubbel diskurs med de två språken, manligt och kvinnligt och att det producerar ett band mellan subjekt-objekt och en identifikation kvinnor emellan snarare än att det feminiserar dem. Det manliga språket är metaforiskt och det kvinnliga bokstavligt, och detta grundläggs i barnets förhållande till modern, menar Felber. Jag tar upp analysen i min text för att Felber menar att Nin för en sådan diskurs.

Sharon Spencer, litteraturprofessor Montclair University, New Jersey, diskuterar i en artikel biografiska verk om Nin. Noel R Fitch och Deirdre Bair, bland andra, har ignorerat författaren Nin för att istället bara ägna sig åt personbeskrivning, anser Spencer. De kände inte Nin personligen och Spencer, med flera, anser att biografierna är elaka och dåligt underbyggda och felaktiga – om än roliga.³⁰

Många artikelförfattare har försökt att ringa in och bestämma Nin och, tycker jag, med det reducera henne i stället för att problematisera texterna och se det dynamiska i dem, det flytande, det ambivalenta och det icke bestämda som är det som är konsekvent i Nins skrivande. Det är det jag ska visa i min analys med *Henry & June* som exempel, men först tar jag upp bakgrundshistoria om Nin.

5. Bakgrund:

5.1 Författaren Anaïs Nin (1903-1977)

Nin var kvinna i ett yrke som dominerades av män, åtminstone i tolkningsföreträde: kritiker, recensenter, förläggare och redaktörer. Nin hade en särställning i litteraturen. Dagböckerna, de erotiska novellerna och det faktum att hon levde öppet i barnlöshet och med en sexuell frihet gjorde henne till en outsider både inom sitt skrå och i sin kvinnoroll.

Anaïs Nin var kvinna, katolik, av medelklass, född i Paris av dansk-fransk-kubansk mamma och katalansk³¹ kanske kubansk³² pappa. Hon skrev dagböcker från elva års ålder och de var ursprungligen tänkta som brev till hennes pappa, som lämnat familjen, för att hon vill berätta om sitt liv för honom. Hon slutade aldrig att skriva

³⁰ 2013-12-02: <http://www.anaisnin.com/scholarship/forever/>.

³¹ <http://www.anaisnin.com/home.html>, 2013-12-04

³² Helen Tookey, Anaïs Nin, Fictionality and femininity: playing a thousand roles, 2003, Oxford U Press, N.Y.), s. 4

dagbok, det blev 35 000 sidor som finns bevarade på University of California i Los Angeles.³³

Nin föddes alltså i Frankrike och bodde på flera ställen i Europa under sin uppväxt. När föräldrarna skilde sig flyttade hon med sin mor och sina syskon till New York. Det är intressant att Nin inte har *ett* ursprung och att referenserna ovan inte stämmer med var Nins föräldrar kommer ifrån. Nin själv levde i en geografisk och psykologisk exil på många sätt. Psykologisk exil i sin särställning som kvinna, och geografisk på grund av de många förflyttningarna. Hennes föräldrars ursprung är oklart eller i alla fall luddigt och Nins geografiska förflyttningar har tolkats som grund för en kulturell vilshenhet. När hon kom till USA på 40-talet upplevde hon det som provinsiellt och trångsynt. Det finns alltså en geografisk ambivalens, att inte tillhöra något bestämt eller inordna sig under en kategori redan i Nins uppväxt. Det är intressant både i ett ambivalensperspektiv, som min analys handlar om, och att många i allmänhet anser det viktigt – eller oviktigt – att ha en nationalitet och ett fast geografiskt ursprung. Melberg menar att det är en anledning till att en del blir författare.³⁴ Senare blev det oklart hur institutioner som bibliotek och arkiv skulle kategorisera hennes verk. Vilket land kom hon ifrån? Till slut klassificerades hon som amerikan.³⁵

Nin skrev inte bara dagbok utan romaner och noveller. Rupert Pole skriver i inledningen till *Henry & June* att ”Anaïs dagboksskriverskan och Anaïs författarinnan hade ett besvärligt förhållande till varandra.” och citerar Nin själv som säger att de trampar varandra på tårna hela tiden för att hon inte kan skilja på romanen som då var aktuell och dagboken, men att hon är mer lojal mot sin dagbok.³⁶ Novellerna och romanerna fick hon erkännande för men de sålde dåligt och Nin kunde inte försörja sig på dem. Därför ville Nin publicera sina dagböcker, som är det bästa hon skrivit enligt John Erskine.³⁷ Nin vet dock att hennes texter kan såra de närstående, hon väljer därför att redigera om det som blir den första dagboken, och tar bort de partier hon skrivit om sin man, Hugo Guiler.³⁸ Men i *Henry & June* är allt material återställt och läsaren får hela dagboken enligt Nins önskan.³⁹

³³ Nin, 1990, s. 5

³⁴ Melberg, 2008, s. 63

³⁵ Tookey, 2003, s. 9

³⁶ Nin, 1990, s. 7

³⁷ Ibid., s. 6

³⁸ Dagbok 1 (1931-1934), publicerad 1966

³⁹ Nin, 1990, s. 6

I *Henry & June* beskriver Nin sitt beroende av dagboken, beroendet är så starkt att hennes analytiker, dr Allendy, ber henne att ta en paus med den, för att behålla hälsan.⁴⁰

5.2 Bakgrund och kontext

Under mellankrigstiden, när Nin skrev sina dagböcker, fanns en stark civilisationskritik och en hyllning av den primitiva människan. Detta speglade sig i litteraturen.⁴¹

Under modernismens framväxt, främst under 1920-talet, demokratiserades den erotiska makten för kvinnor, det blev ”ok” att leva ut och ta kroppen i besittning efter första världskriget. Ett behov av sexuell utlevelse uppstod på grund av krigets vidrigheter, man ville leva ut och ta till vara den tid som fanns kvar, för tiden var utmätt. Det rördes om i genusordningen och den ”nya kvinnan” föddes, fri att röra sig i det offentliga. Tyvärr vaktade både män och kvinnor på de ”nya” kvinnorna på grund av skräcken de spred med sitt fria leverne, skriver Yvonne Hirdman i sin essä, ”När Anaïs Nin mötte Alva Myrdal”.⁴² Hirdman ser också den nya kvinnan som offer för kommersiella krafter till exempel genom filmindustrin, prisgiven av männen. Kvinnan befann sig i spänningsfältet mellan frihet och anpassning – som vi fortfarande gör.⁴³

Anaïs Nins egen essä⁴⁴ om sin syn på feminism och kvinnors författarskap är intressant för att hon så tydligt gör en gestaltning av det i sin dagbok. Hon för en idé om att kvinnors frigörelse måste komma inifrån dem själva även om politiska faktorer spelar stor roll. Hon har också en politisk liberal syn på samhället och anser att det är individen som måste vara den starka snarare än kollektivet. Med tanke på Yvonne Hirdmans text om Alva Myrdal och Anaïs Nins fiktiva möte, som hon beskriver i sin text om modernismens framväxt, ger Nins feministiska essä en extra dimension. Hirdman skriver att Myrdal och Nin representerar två grenar som behövde varandra i

⁴⁰ Melberg, 2008 s. 134

⁴¹ *Litteraturhistoria i världen*, Bernt Olsson och Ingemar Algulin, Stockholm, Norstedts Förlag, 1990, s. 537

⁴² Yvonne Hirdman, ”När Anaïs Nin mötte Alva Myrdal, Eller modernism och kvinnomakt” i Eva Bomberg, Björn Horgby och Lars Kvarnström (red), *Makt och moral: en vänbok till och med Klas Åmark*, Linköping: avd. för historia, Univ., 1998, s. 111-124

⁴³ Hirdman, 1998, s. 116

⁴⁴ Nin, Anaïs, ”Notes on Feminism”, *Massachusetts Review* 1972: Vol 13, No. ½, Winter-Spring

modernismens utveckling, den politiska och den individuella. Men det fanns naturligtvis en konflikt på grund av de olika tillvägagångssätten.⁴⁵

Att leva ett primitivt liv leder till lycka menade en del och Sigmund Freuds tes om att människan vantrivs i kulturen hade en stark inverkan på flera författare, så som till exempel DH Lawrence som bland annat skrev den primitivistiska romanen *Lady Chatterley's Lover* (1928). Anaïs Nin skrev om ett av DH Lawrences verk i *An Unprofessional Study*⁴⁶ som hon omnämner i sin dagbok i mötet med Henry Miller. Det blev en angelägenhet för flera författare att framställa erotik på ett öppet och direkt sätt och de ansåg att den liberala inställningen till sex var viktig att gestalta eller beskriva.⁴⁷

5.3 Henry & June, Ur Anaïs Nins o censurerade dagbok, fabel

”Jag ska arbeta, jag ska älska min man, men jag ska förverkliga mig själv. [...] Men jag är fast besluten att ha en upplevelse när den kommer i min väg. ’Sensualiteten är en hemlig kraft i min kropp’, sa jag till Eduardo.”⁴⁸ skriver Nin i inledningen i *Henry & June*. Det är genom en sexuell upplevelse Nin menar att hon ska förverkliga sig. Hugo som hon är gift med, är inställd på att göra liknande erfarenheter men ingen av dem står ut med att göra det inför den andre. Nin och Hugo verkar vilja överskrida sina begränsningar och röra sig mot vad de uppfattar som frihet, var och en på sitt håll.

Det blir ömsom svartsjuka gräl och återföreningar. Via en advokat träffar Nin Henry Miller och senare June Mansfield, som är gift med Henry, och blir förälskad – i dem båda. Nin faller handlöst för Junes uppenbarelse och inleder en platonisk kärleksrelation, som det framställs i *Henry & June*. I denna dagbok är det alltså ingen fysisk sexuell relation dem emellan. Endast vid ett par tillfällen kysser de varandra. Nin vill ge June allt hon äger och har, som June eftertraktar, pengar, kläder, smycken, parfym och resebiljetter. Nin blir duperad av June men accepterar.

När June lämnar Paris och Henry för en tid, inleder Nin en relation med Henry, vid sidan av sitt äktenskap med Hugo. Hugo har egna äventyr på danssalonger, precis som de en gång kom överens om att ha. Nin besöker en psykoanalytiker, dr Allendy och går i analys under en period och får då tolkningsverktyg till sitt beteende med män

⁴⁵ Hirdman, 1998, s. 118

⁴⁶ Anaïs Nin, *D.H. Lawrence: an unprofessional study*, Chicago, 1964

⁴⁷ Olsson och Algulin, 1990, s. 540

⁴⁸ Nin, 1990, s. 9

och till sin barndom. Efter en tid uppstår attraktion mellan Nin och dr Allendy och makt och begär tar också form.

Genom sin dagbok, beskriver Nin sina intima möten med Henry, sin hemkomst till maken varvat med brev mellan Henry och Nin. Till slut, i oktober, kommer June hem igen och Nin känner ingen glädje, tvärtom. Genom återträffen med June beskriver Nin en bild av situationen som gör att hon kan se Henry med distans där hon både ser deras relation och de känslor hon kämpat med: ”Vem är demonen? Vem är lögnaren? Vem är människan? Vem är intelligentast? Vem är starkast? Vem älskar mest?”⁴⁹ *Henry & June* slutar med att Nin sörjer den oskuldsfulla person hon en gång var, innan mötet med Henry och June, och i morgon dag ska hon träffa dem båda.

6. Analys:

6.1 Dagbok och identitet

”Jag har alltid känt en stark längtan efter att skriva en biografi. ’Formen’ som sådan tilltalar mig: ledig stil, karaktärsanalys utan att behöva tillgripa någon intrig.”⁵⁰ citerar Elisabeth Barillé Nin i sin biografi om densamma.

Man kan gå in i en berättelse, vilken som helst och tänka att den är fiktiv, vad än konstnären säger att det är. Men om författaren explicit uttrycker att det är en dagbok, vill man kanske tro att det är en sann berättelse, om man nu vill bli uppslukad, förförd och tro på allt. Och det är ju ofta mer samstämmigt med vad konstnären vill bidra med. Lisbet Larsson skriver att inom den poststrukturalistiska forskningen framhävs texters diskursiva karaktär och att dagbokstexter anses mer sanna för att de är en fri skrift, den befinner sig utanför konventionerna.⁵¹

Jag blir uppslukad av *Henry & June*, och tror på allt som står däri, men med en irriterande känsla på grund av ett posering från Nin, ett slags agerande ”som kvinna”. Agerandet irriterar mig så pass mycket att jag missar erotiken och hur stor plats den tar. Jag ser bara aktören och kommenterandet av det egna handlandet. Hon skriver också det jag ska tycka, och jag upplever det som att hon styr mina tankar i den riktning hon vill. Blicken som Nin ”gör” är tydlig för mig. Förförelsen består i att

⁴⁹ Ibid., s. 232

⁵⁰ Elisabeth Barillé, *Anaïs Nin. Maskerad – så naken*, övers. Marianne Öjerskog, Stockholm, Forum1995, s. 5

⁵¹ Larsson, 2001, s. 141

jag tror hon menar det hon skriver, snarare än vad hon gör med sin text. Jag återkommer till det senare.

För författaren Nins liv och det som skrivits om henne, och av henne, verkar dagbokens form ha varit en självklar form att uttrycka sig i. Även fast dagböckerna är publicerade trettio år efter att de skrevs och Nin är äldre när hon redigerar sitt skrivna material, får vi följa henne tätt intill med ett upplevt här och nu. Det är kärleksmötena som skildras med närvaro, inte så mycket samtalen eller förflyttningarna. Hon gör mig till en voyeur, dels genom att språkligt pendla mellan presens och imperfekt, dels genom att ladda alla ting med en sexuell kraft och magi. Men framför allt med den blick läsaren får dela, blicken hon har på sig själv och andra. Min känsla blir att jag får vara med och smygläsa hennes dagbok fast jag kanske inte borde, det är ett aktivt handlande och jag deltar mycket intresserat och på håll, nästan oreflekterat.

Den litterära effekten av den språkliga närheten i *Henry & June* blir att jag går in i berättelsen snabbt. Jag får genom Nin dela tankar och göromål, det känns mer autentiskt än om hon hade skrivit en berättelse i tredje person. Det blir dessutom en bladvändare, en spänningsroman, även om det inte sker så stora förändringar i de yttre livsramarna så händer mycket med Nin själv, som Melberg beskriver att det är både en bildningsroman, en sedeskildring och en psykologisk journal. Hon bär dagboken med sig överallt som ett slags litterär protes som ett syfte med allt hon tar sig för, gå till frisören, åka tåg, utflykter med mera, ett sätt att hantera livet.⁵²

Strax innan jag gick talade min bror Joaquin och Eduardo [Nins kusin] om Henry, i min närvaro. (Joaquin har läst min dagbok) De tycker att Henry är en destruktiv kraft som har valt ut mig, den kreativaste av krafter, för att testa sin makt, [...] ⁵³

Här syns tydligt att Nin tar hand om situationen genom att förse Joaquin, Eduardo och Henry med sin dagbok som hon gör dem upptagna med för att kunna betrakta dem. Hon förser dem med material som är hennes, de ”håller på” med henne, tänker på henne och umgås med henne. Identiteten ligger i den materialiserade dagboken, en fysisk kropp. De ägnar sig åt hennes protes, boken den ”litterära protes” som Melberg uttrycker det, är hennes jag och om hon har en protes måste hon antingen ha

⁵² Melberg, 2008, s. 136

⁵³ Nin, 1990, s. 96

ett handikapp eller behöva ett verktyg för att klara av något. Inte ett fysiskt handikapp men ett psykologiskt. Verktuget/identiteten har hon bredvid sig eller utanför sig själv för att andra ska kunna se henne. Ett konkretiserande av identiteten som kan vara lättare att förhålla sig till än till flyktiga tankar om ett jag. Melberg tycker att det ger en effekt av att Nin blir ett offer för händelser snarare än ett aktivt litterärt syftande jag, som är så hon beskriver sig själv i de första dagböckerna.⁵⁴ Men å andra sidan är hon en stark aktör som iscensätter ett liv och händelsekedjor. Hon framställer sig både som passiv, i en slags häpen och naiv roll. Men det är också tydligt att hon påverkar sin situation och styr den med fast hand.

Lisbeth Larsson skriver om hur det är att bli människa, nämligen att knyta an till den förhärskande diskursen:

Man skulle kunna säga att varje människa måste erövra en rimlig berättelse om sig själv och att detta alltid måste ske med hjälp av de meningsproducerande medel; de berättelser om liv, människor, kvinnor, och män som står till förfogande. Den sanning som dagbokstexterna berättar handlar om liv såväl som diskurs.⁵⁵

I Nins fall är det både ett förhållningssätt till ett framskrivet jag, ett jag som inte passar in med sitt moderna tänkande om frigörelse för sin person, hon blir en dubbel figur, en ambivalent person som kastar sig ut och kommer tillbaka. Man kan också se det som en effekt av den tid hon lever i, att hon läcker en annan inställning än den rådande. Med en sådan tolkning ser jag hennes medvetna framställning och en handlingskraftig människa träder fram, även om det hon gör inte betecknar självständighet. Hon spelar osjälvständig men styr och ställer på ett självklart vis.

En annan viktig aspekt av självframställning som Melberg tar upp är hans uppfattning att modernismen och postmodernismens anti-subjektiva tendenser gör att författare finner former att framställa sig själva genom andra. Genom att bära en mask att dölja sig bakom. Det finns en kritik av det manifesta och stabila jaget som ger författare möjligheter att förkläda och omforma sig till något som passar dem eller som är värt att undersöka i textens form genom en rekonstruktion eller konstruktion.⁵⁶

⁵⁴ Melberg, 2008, s. 138

⁵⁵ Larsson, 2001, s. 237

⁵⁶ Melberg, 2008, s. 9

På sätt och vis gäller detta Nin, å andra sidan inte. Antingen kan man se hennes intima och avslöjande dagbok som en självframställning: här är jag. I en annan tolkning kan man se det som ett framskrivande för att konstruera en önskvärd identitet, för att dölja en annan. Oavsett vad den verkliga Nin hade för intentioner är det det framställda jaget som regisserar och vill kontrollera sin tillvaro på ett medvetet sätt. För berättarjaget blir distanseringen från ett upplevt själv, att hoppa ut och skriva och lägga det sig bredvid sitt upplevda jag och behandla det som en litterär protes eller en accessoar. En uthärdligare existensform eller en nödvändig lösning om du har inre konflikter om ett tudelat jag, ett jag som inte stämmer med normer och regler i en omgivning som inte tolererar allt och alla, där det finns tydliga kategorier och fällor att lägga sig i.

Så fort man sätter pränt på det upplevda kommer det att fattas något. Man väljer vad man vill skriva, skalar av och redigerar, speciellt om det ska ges ut och tryckas och bli till en litterär upplevelse för någon annan. Och framför allt ett sätt att framföra något, till exempel en gestaltning av en kritik mot det rådande politiska klimatet. Nin sysslar med att skapa ett jag, ett görande av jaget som är en performativ företeelse som bland andra Judith Butler har pekat på.⁵⁷ En del har tolkat det som att Nins relativt oroliga uppväxt med geografiska förflyttningar och med en familj i upplösning torde få konsekvenser, till exempel att vederbörande vill ha en stabilitet, identitet eller något annat fast att förhålla sig till, till exempel en dagbok.

Att ha något beständigt, en skrift, ett nedtecknande, ett bestående är ett sätt att förtydliga identitet och att mota bort osäkerhet. ”Betoningen ligger på handlingen: Om jaget är tomt på substans så gäller det att skapa substans.” skriver Melberg apropå att skapa fiktion av jaget.⁵⁸ En kan dock ifrågasätta om performativitet förutsätter att jaget är tomt. Melberg tycks tolka Nins dagboksskrivande som en narcissistisk handling. Det är något som många forskare också skrivit om, men då har de gått in på Nin personligen som jag skrivit om under ”Tidigare forskning”.

Nu har det egentligen ingen betydelse för vad texten säger eller vad den kan göra, men Nins dagboksskrivande är en klar form, ett bra genreval, för det hon skriver fram: En ambivalens vad gäller genus och kön och avgränsade relationer. Den fria formen, dagboksgenren, gör upprepningar mer autentiska och förstärker på så vis ambivalens.

⁵⁷ Rosenberg, 2002, s. 70

⁵⁸ Melberg, 2008, s. 41

Texten så som den är publicerad är tänkt för en publik och dagboken inleds 1932 och avslutas ett år senare. Både hon och redaktörer har redigerat texten som framgår både i Felbers artikel och i förordet till *Henry & June*.

Sammanfattningsvis kan man säga att det Nin gör i dagbokens form är mig som läsare till voyeur för att jag ska kunna tro på hennes idéer. Det skapar en trovärdighet eftersom jag går in i hennes liv så o-filtrerat. Det är ett medvetet formspråk Nin använder för att få sin röst hörd. Nin skriver fram en vilja till ambivalens vad gäller kön, genus och monogami.

6.2 Kvinnornas kvinna, en ambivalent självframställning

Inledningsvis beskriver sig Nin som en författare som förverkligar sig genom sitt skrivande men nu också vill ha nya sexuella kontakter för att hon tror att det kommer få henne att känna sig levande.

Nin är författare och sådana vill leva ut, berusa sig och experimentera, inte vara trogna och nyktra till fulländning, skriver hon.⁵⁹ När Henry Miller dyker upp kan Nin spegla sig i Henry som hon omedelbart känner ett släktskap med vad gäller sitt arbete och en allmän inställning till livet som handlar om att våga. Nin använder Henry för att spegla sig i: ”Han är en man som blir berusad av livet, tänkte jag. Han är som jag.” Hon uttrycker också att hon kan skilja sin kropp från sitt intellekt och att Hugo inte behöver vara orolig.

Sen träffar Nin June, gift med Henry, och då uppstår tvetydigheter om könsroller. Nin blir under en kväll förälskad i June: ”Mot slutet av kvällen var jag som en man, fruktansvärt förälskad i hennes ansikte och kropp, som lovade så mycket, [...]”.⁶⁰ Genom Hugo får vi dock veta att Nin är kvinnlig: ”Min styrka är, som Hugo senare säger till mig när jag upptäcker att han hatar June [svartsjuka], varm, indirekt, känslig, antydande, skapande, ömsint kvinnlig.” skriver Nin.⁶¹ Hon avfärdar honom dock, känner inte igen sig men å andra sidan uttrycker hon att June inte når in till hennes sexuella centrum, men att June har rört något inom henne. En förvirrad förälskelse som hon inte kan relatera till eftersom June är en kvinna: ”Vad är det då hon rört inom mig? Jag har velat äga henne som om jag vore en man, men jag har också velat att

⁵⁹ Nin, 1990, s. 18

⁶⁰ Ibid., s. 20

⁶¹ Ibid., s. 23

hon ska älska mig med ögonen, händerna, de sinnen som bara kvinnor har. Det är ett mjukt och subtilt inträngande.”⁶²

Dels ser Nin sig själv som en man i förhållande till den hon åtrår. Antingen för att hon är anser sig vara av manligt kön eller för att hon plötsligt känner sig manlig i och med hur hon betraktar en kvinna. Här framkommer att hon varken är kvinna eller man eller både och. Dikotomin man/kvinna blir otydlig även om Nin försöker att upprätthålla den. Henry uttrycker att Nin är en man, eftersom hon ”[...] skriver som en man, med oerhörd klarhet och medvetenhet”.⁶³

Jag tycker att en till viss del kan använda Jaques Lacans teori som Mulvey hänvisar till,⁶⁴ i Nins berättelse för att visa på och förklara de känslor som uppstår mellan Nin och Henry, hur Henry är den perfekta, idealet som Nin vill åt och uppnå själv. Hon behöver upphöja honom, idealisera honom för att kunna få ta del av det hon vill ha, författarskapets osäkerhet och en sexualitet. Han, Henry, måste vara bättre *och* likvärdig för att hon ska kunna ta del av hans kunskaper *och* för att ha en relation. Eftersom hon åtrår Henry höjer hon hans status för att kunna rättfärdiga sin åtrå. Detsamma gäller hennes relation till Hugo som hon måste beundra för att kunna stanna, men så har han en tråkighet, en sida hon inte kan spegla sig i: arbetet på banken som hon upplever har ett grått inflytande på deras relation. Hon tycker att konstnärer har en högre status och hoppas att hennes fantasi och kreativitet ska smitta av sig på honom men inte det omvända. Speglingen är inte fulländad i Hugo. Trots det vill hon ha tryggheten.

Redan här finns en ambivalens om hur en relation ska vara och innehålla, men det är inte där den starkaste tvetydigheten visar sig i berättelsen. Det är i relationen till June och Henry, det är då Nins könsposition verkligen kommer i gungning. Från att ha varit tudelad om berusning/nykterhet i livet blir hon nu förälskad i både en kvinna och en man och inte bara det, hon beskriver sig själv i förhållande till June och Henry som antingen en man eller en kvinna, hon pendlar hela tiden där emellan:

Jag har alltid haft manliga inslag inom mig, jag vet precis vad jag vill, men inte förrän jag träffade John Erskine älskade jag starka män; jag älskade svaga eller räddhågade, överförfinade män. Eduardos vaghet, obeslutsamhet, eteriska

⁶² Ibid., s. 23

⁶³ Ibid., s. 17

⁶⁴ Mulvey, 2009, s. 21

kärlek och Hugos skrämnda kärlek åsamkade mig plåga och förvirring. Jag handlade känsligt och ändå som en man. Det skulle ha varit kvinnligare att ha blivit tillfredsställd med andra beundrars passion, men jag höll på mitt eget val, på en naturlig finess som jag fann hos en man som var svagare än jag. Jag led svårt av min framfusighet som kvinna. Som man skulle jag ha varit glad över att få vad jag ville ha.

[...] Det manliga inom mig har avancerat för långt. [...] Jag har upptäckte glädjen med en manlig inriktning i mitt liv genom att uppvakta June. [...] Men den djuriska styrka som tillfredsställer kvinnan finns hos brutala män, hos realister som Henry, och av honom vill jag inte ha kärlek. Jag föredrar att gå framåt och välja min June, fritt, som en man. [...] och det finns inget liv i kärleken mellan kvinnor.⁶⁵

Förutom att scenen beskriver en norm som upphör, konventionen om mannen och om kvinnan och vad det innebär att agera respektive kön, illustrerar den en ambivalent inställning till – kön. Återkommande jämför Nin och Henry, Nin med en man. Och med tanke på hennes posering, sin och Henrys jämförelse med det som anses manligt, framstår hon ömsom som en diva, en transvestit, en man i kvinnokläder ömsom som en liten darrande fågelunge. Och hon skriver att det inte finns liv i kärleken mellan kvinnor, vilket gör mig förbryllad både i det att det alltid bevisligen funnits, och att hon själv bekänner en åtrå för June. Jag tolkar det som att hon antingen har lärt in en sådan uppfattning av en konventionell omvärld, eller att hon faktiskt inte alls känner åtrå för June utan det kanske är en total beundran och hänförelse hon känner för June. I förhållande till June vacklar hon. Nin blir en liten ödmjuk person inför den svårslagna skönheten och den totala makten som June har över henne. Men Nin har också ett manligt övertag genom att hon är Henrys jämlike. Hon beskriver manlighet som något storslaget, en makt, ett övertag och femininitet som något mjukt och underlägset.

Nin framställer sig själv också som en diva genom att inte följa spelreglerna. Inte heller beskriver hon sitt utseende eller framtoning nämnvärt. Hon gör det genom att styra min blick till henne och på henne. Det är det som gör henne till en diva. Divan är den självklara mittpunkten, den som får den perfekta ytan, i det här fallet det

⁶⁵ Nin, 1990, s. 50f.

kvinnliga könet, att krackelera. Nin är både den sociala och den anatomiska kvinnan – men inte i första mötet med Henry och June. Vem ska hon vara nu? Hon är i underläge, som någon som ger efter och låter sig domineras (av Henry), samtidigt är hon den dominanta som vill ta rollen i sitt liv på allvar och som kvinna överta en maktposition från att ha varit i underläge som kvinna.

Divan kan ha lesbiska undertoner, menar Tiina Rosenberg,⁶⁶ och det blir aktuellt här inte bara när det gäller den krackelerade ytan och utan också i hur Nins sexualitet omprövas, av henne själv.

Och samtidigt dikotomiserar Nin människor i kvinnor och män på ett reducerande vis: ”Jag är kvinna. En man har fått mig att ge vika. Å, vilken glädje när en kvinna hittar en man som hon kan ge efter för, glädjen i hennes kvinnlighet som utvidgas i starka armar.”⁶⁷ Och Nin anser att en kvinna inte kan älska en kvinna eftersom en kvinna är sinnlig och en kvinna vill bara ha en brutal man med djurisk styrka.⁶⁸

Nin sätter sig ofta i en position som underlägsen kvinna fast det framgår att hon inte är underordnad. Istället markerar hon en femininitet hos sig själv för att markera normalitet, hon upprätthåller sin femininitet sin position som kvinnlig men pendlandet med det maskulina (agerandet och i förhållande till June) producerar en figur som inte tillhör något av de två uppbyggda polerna. Hon realiserar det hon vill och styr. Det är lätt vid en ytlig läsning att irriteras över så starka feminina genusuttryck när man dessutom anar hur stort genomslag dessa böcker haft under en lång tid och att feminister och kvinnliga författare haft dem som både förebild i livet och litterärt.⁶⁹

De män Nin presenterar oss för i boken har alla en dragning till henne och hon till dem. Läsaren får alltså inte träffa någon man som inte åtrår henne. Nin framställer sig alltså som begärlig när hon beskriver de män hon träffar som alla begär henne. Genom beskrivningen håller hon en förväntad heteronom och homosocialitet igång. Hon upprätthåller en kvinnoidentitet som skapar en uppdelning mellan män och kvinnor genom att peka på attribut i kläder och hur andra personer beskriver henne.

⁶⁶ Rosenberg, 2002, s. 131

⁶⁷ Nin, 1990, s. 56

⁶⁸ Ibid., s. 51

⁶⁹ Till exempel Agneta Klingspor med titeln *Inte skära bara rispa*, samt de dagböcker Klingspor skrev med inspiration från Nins dito.

Henry har märkt vad varken Hugo eller en Eduardo skulle lägga märke till. Jag låg i sängen och han sa: 'Du verkar alltid inta poser, på ett nästan orientaliskt sätt'.⁷⁰

Vad skulle jag vara utan min utsmyckning, mina kläder, min personlighet?⁷¹

Jag var medveten om att jag inte intog mina vanliga poser.⁷²

Det sista säger Nin när hon blir avväpnad inför psykoanalytikerns, dr Allendy, försök att förföra henne. Först tänker jag, precis som Melberg, att detta är ett tomt spel. Varför skulle man vilja framställa sig genom posering? Det kändes provocerande tomt och sorgligt. Med en queerteoretisk läsning blir poserandet dock något helt annat. Poserna får liv och berättar om en könsdikotomi som är i fara.

Jag tolkar det som att hon markerar sin förväntan om kvinnlighet, men att hon i mötet med June gestaltar att könsidentiteter är flytande och rörliga, mer än stabila och en gång för alla givna.⁷³ Nins levnadsvillkor har genom Nins och Hugos artikulerade önskan om att träffa andra redan börjat att förändras, något vill ut från den konventionella form de lever under. De vill rucka på ordningen men behålla tryggheten. Jag upplever att Nin är en som vet vad hon vill ha, som agerar kvinna för att få Henry, manligheten personifierad, och sedan ger upp den positionen för att känna sig manlig när hon vill ha June.

6.3 "Stackars Hugo"

Nin lever med Hugo som hon älskar, de har båda valt äktenskapet, av konventionella och borgerliga skäl, en klass som har som ideal att stänga in varandra i olika konventioner kring familjebildning, arbete och socialt umgänge. Men Nin är dubbel inför äktenskapet, det är ju en trygghet också.

Hugo försörjer Nin, en bankman på alla sätt, han är äldst av Nins vänner och med det tillskriver hon honom en klokhet. Det är här Nin har en trygghet och något att utgå ifrån, också det ett förhållningssätt till identitet i en fast relation till Hugo.

Inledningsvis framgår det ju att även han vill träffa andra och att han inte heller vill

⁷⁰ Nin, 1990, s. 101

⁷¹ Ibid., s. 169

⁷² Ibid., s. 171

⁷³ Ambjörnsson, 2006, s. 194

vara instängd i äktenskapets struktur. Nins ambivalenta förhållande till äktenskap och andra förhållanden visar sig i flera partier i verket:

Jag kunde ha hittat en äkta man som älskade mig mindre odelat, men det skulle inte vara Hugo, och allt Hugo är, allt som Hugo består av, älskar jag. Vi rör oss med olika värderingar. I utbyte mot hans trohet ger jag honom min fantasi – till och med min begåvning, om man så vill. Jag har aldrig varit nöjd med våra räkenskaper. Men de måste gälla.

Han ska komma hem ikväll och jag ska iaktta honom. Finare än någon annan man jag känner, den nästan fulländade mannen. Rörande fulländad. [...] Min förbittring växer på grund av enfaldigheten i Hugos bankliv. När jag åker hem vet jag att jag åker hem till bankmannen. Han luktar av det. Jag fasar för det. Stackars Hugo.⁷⁴

Med Hugo beskriver Nin äktenskapet men också de begär som uppstår. Begäret växlar mellan två olika formeringar; Nin Hugo och June; Nin, Hugo och Henry. Hon behöver röra sig till och ifrån sitt liv med Hugo och efter ett möte med Henry skriver hon:

Sanningen är att det enda sätt jag kan leva på: i två riktningar. Jag behöver två liv. Jag är två varelser. När jag kommer hem till Hugh om kvällen, till husets frid och värme, kommer jag hem med en djup tillfredsställelse, som om det här vore det enda rimliga tillståndet för mig. Jag kommer hem med en hel kvinna till Hugo, befriad från all 'besatt' feber, botad från rastlösheten och nyfikenhetens gift som brukade hota vårt äktenskap, botad genom handling.⁷⁵

Begärsstrukturen mellan protagonisterna är den strukturen i den triangelform som Rosenberg skriver om. Den om två män och en kvinna som där männen konkurrerar om kvinnans gunst och vilket hinder som måste övervinnas.⁷⁶ Banden skapar osäkerhet mellan homosocialiteten och homosexualiteten⁷⁷ vilket är intressant i *Henry & June*. Men i det här verket är könspositionerna flyttade och de fortsätter att flyttas

⁷⁴ Nin, 1990, s. 18

⁷⁵ Ibid., s. 58

⁷⁶ Rosenberg, 2002, s. 121

⁷⁷ Ibid., s. 122

på: antingen är June och Nin de två männen och Henry är en kvinna; eller så är June är en man och Henry en annan; eller att Nin är en man och att Henry är homosexuell som visar sig genom det starka uttrycket för manlighet/kvinnlighet som Nin har i sin berättelse om frigörelse och sexuell frihet. Ytligt sätt, utan queerteoretisk blick, framställs ett offer (Nin) med en internaliserad manlig blick, en drömbild av en sexuellt frigjord kvinna för en man att bara ta för sig av.

Genom ännu en både arbetsmässig och sexuell relation till en annan person känner sig Nin hel och kan komma hem till Hugo med ett gott samvete eftersom hon har stillat sin nyfikenhet och har nu vetskap om hur det är på ”andra sidan”. Vartefter kontakten med Henry intensifieras blir kontakten med Hugo också intensivare men sen svalnar relationen till Hugo och hon pendlar mellan uppgivenhet och passion. Hon säger att hon bevarar sin och Hugos kärlek genom att bedra honom och Henry säger: ”Hugos stora vänlighet, men han är en pojke, en pojke.”⁷⁸ Hugo beskrivs som en stor, vänlig, naiv man som bara beundrar Nin och vill göra allt för henne. Det blir för mig komiskt i den klichéartade framställningen av Hugo: när de åker på semester i Tyrolen ser Nin Hugo som den han är, snäll givmild och beundrande mot henne, Hugo vinner i längden. Det finns också tydliga drag av queert uttryck i Hugos klädsel och Nins beskrivning av deras ”mjuka” förhållande som en kontrast mot hennes förhållande till Henry:

”Hugo triumferar här, med sina stiliga ben i tyrolska kortbyxor. [...] Att vara borta en vecka från mig får honom att mogna. Jag tror inte vi kan mogna tillsammans. Tillsammans är vi mjuka, veka, unga. För mycket beroende av varandra. Tillsammans lever vi i en överklig värld. Och vi lever i den yttre världen, som Hugo säger, bara därför att vi har den här, vår värld, att falla tillbaka på.”⁷⁹

De har en relation som bygger på likheter, liknande en syskonrelation, mer än en relation byggd på motsatser och därmed lugnare behagligare men också ofarlig och bekväm, något Nin egentligen söker sig bort ifrån. Hon söker sig till Henry, som är Hugos raka motsats.

⁷⁸ Nin, 1990, s. 54

⁷⁹ Ibid., s. 180

6.4 Henry – the man

När Henry Miller och June Mansfield dyker upp i det gifta paret Nin och Hugos umgängeskrets, ställs allt på ända. Nin beskriver Henry – och sig själv – så här: ”När han först steg ur bilen och gick fram mot ytterdörren där jag stod och väntade såg jag en man jag tyckte om. I sina texter är han översvallande, viril, djurisk, storslagen. Han är en man som blir berusad av livet, tänkte jag. Han är som jag.”⁸⁰

Nin gör en total identifikation med Henry ”När jag såg honom tänkte jag att här är en man jag skulle kunna älska. Och jag var inte rädd.”⁸¹ Hon beskriver honom som en djurisk, rå intellektuell och säger dessutom att ”Henry har fantasi, en djurisk känsla för livet, den största uttryckskraft, och det mest äkta geni jag någonsin har upplevt. ’Vår tid har behov av våld’, skriver han. Och han är våld. Hugo beundrar honom.”⁸² Här framställer Nin Henry som en manlig norm, för att inte säga kliché. Henry blir alltså genom sina texter som ett djur och en manisk livstörstande person och Nin är likadan eftersom hon också blir berusad av livet. Det står att Henry är en man, en människa *och* ett djur. En människa kan vara intellektuell men ett djur är, vad vi vet, inte det. Djuren är det motsatta till människan som vi människor tillskriver kontroll och intellekt. Henry är en vandrande motsägelse.

Det är främst yrkesmässigt hon vill jämföra sig med Henry, genomgående i hela dagboken. Dels genom att själv göra jämförelser, dels genom att låta Henry berätta att hon skriver som en man och är intellektuell som en man:

Henry säger att jag skriver som en man, med oerhörd klarhet och medvetenhet. Han blev överraskad av min bok om [D.H.] Lawrence, fastän han inte tycker om Lawrence. ’En så intelligent bok.’ Det räcker. Han vet att jag har växt ifrån Lawrence. Jag har redan en ny bok i huvudet.⁸³

Här gör Nin sig till en undergiven kvinna som måste ha en manlig författares bekräftelse på sin kompetens i sitt yrke och han gör ett uttalande som är både smickrande och nedlåtande – varför finns förvåning i hans uttalande? Varför skulle inte boken vara intelligent? För att han inte väntade sig det av en kvinna, antagligen. Varför gör sig Nin till kvinna här? För att göra mannen Henry betydande, eller sig

⁸⁰ Ibid., s. 13

⁸¹ Ibid., s. 14

⁸² Ibid., s. 16

⁸³ Ibid., s. 17

själv? Läst med min föreställning om den tidens blick på manligt och kvinnligt är det nog smicker hon fick och en bekräftelse, idag låter det illa i mina öron, eftersom hon framställer det som smicker som i själva verket är en förolämpning.

Nin och Henry förenas i blicken på författarskapet, världen och personerna omkring dem:

Vi kände båda två behovet av att förena våra intellekt, våra olika sätt att resonera logiskt, för att förstå problemet June.⁸⁴

Bilden av Henry framstår idag från mitt perspektiv komisk och deprimerande, men jag tror att Henry då *Henry & June* skrevs hade den här sortens manlighet säkert en attraktionskraft:

Sex är kärlek för honom. Hans sjukliga fantasi är tysk. Han älskar fulhet. Han har inget emot lukten av urin och kål. Han tycker om svordomar, och slang, prostituerade, apachekvarter, smuts och elände, hårdhet.⁸⁵

Nin har igen beskrivit Henrys manlighet för att förtydliga sin kvinnlighet, att förstärka sin motsats till mannen, ett försök till görande av heteronormativitet. Som Karkulehto skriver, att det performativa syftar till att göra en bild av något, skapa och avgränsa ett subjekt. Ett sätt att finnas till snarare än att tala om att det finns till. Min tolkning är att det uppstår en kritik här av, antingen den rådande normen om manlighet, eller så är det ett omanliggörande eftersom performativt genusgörande läcker.

Nins görande av Henry blir en konstruktion av en ostoppar kraft. Han blir ett outröttligt energifält som alltid är till hands och till hjälp, aldrig egocentrisk eller tjurig. Henry är en drömbild av en verksam kreativ sexuell varelse, aldrig låg och aldrig i brist på något. Men som läsare idag märks en daterad performativ manlighet i det att han beskrivs som en dominerande varelse, självcentrerad och på jakt efter kickar och omedelbar tillfredsställelse. Intressant och beklämmande är att, efter flera månader i en sexuell relation med Henry, uppnår Nin inte orgasm. Hon gör sig naiv och samtidigt medveten i en märklig dubbelhet vid ett besök hos dr Allendy:

⁸⁴ Ibid., s. 36

⁸⁵ Ibid., s. 43f.

Här känner jag ett tvingande behov av att berätta min största hemlighet för honom: under den sexuella akten upplever jag inte alltid någon orgasm. Han [dr Allendy] har anat det från allra första dagen. Jag har talat osminkat om sex. Det stämde inte med min personlighet. Det var konstlat. Det avslöjade en osäkerhet.⁸⁶

Nin ifrågasätter sin egen bild av könsdikotomin i sin dagbok, men framhårdar ändå, och pendlar hela tiden mellan de säkra och osäkra beskrivningarna. Som, till exempel, när hon säger att: ”Han är som jag.”. Eller som Henry säger till Nin: ”Jag är bara det som du föreställer dig att jag är”.⁸⁷

Jag tror att Nin skrivit fram en tydlig manlighet, en kliché av en man, för att visa sig själv som kvinna, för att på det viset kunna kritisera dikotomin.

Vad Nin föreställer sig att June är ska jag gå vidare med i nästa avsnitt.

6.5 June den obestämbara

Nins poser blir motpoler till, till exempel, Henrys djuriska manlighet, som jag påtalat tidigare, och framhäver även Junes dubbelhet:

Ett uppseendeväckande vitt ansikte, brinnande ögon. June Mansfield. Henrys hustru. [...] Hon är bara upptagen av sin roll i livet. Jag kände till orsakerna: hennes skönhet gör att dramer och händelser kommer till henne. Idéer betyder föga. Jag såg i henne en karikatyr av den teatraliska och dramatiska personligheten. Teaterklädsel, attityder, prat. Hon är en suverän skådespelerska. Inte mer. Jag fick inget grepp om hennes kärna. Allt som Henry hade sagt om henne var sant. [...] ’Du tar med dig en återspeglings av mig, en del av mig. Jag drömde dig, jag önskade att du skulle finnas. Du kommer alltid att vara en del av mitt liv. Om jag älskar dig måste det bero på att vi vid någon tidpunkt har fantiserat på samma sätt, varit galna på samma sätt, befunnit oss i samma stadium.’⁸⁸

Skriver Nin i sin dagbok vid första mötet. June agerar också posrande med en tydlig

⁸⁶ Ibid., s. 150

⁸⁷ Ibid., s. 205

⁸⁸ Ibid., s. 20f.

ambivalens, hennes själ är svårfångad och när Nin tror sig ha bestämt henne glider hon henne ur händerna vilket gör henne dubbelt intressant. June är något nytt och något obestämt som Nin både känner igen och ryggar för. Poserandet blir här en rollsatt teater, Nin kan välja roll eller låta bli. I sitt poserande kan Nin vara än den ena än den andra hon kan också vara med flera män och kvinnor när hon vill.

Det intressanta i beskrivningen av June är att det är så Nin beskriver sig själv genomgående i hela dagboken. Först får jag en känsla av ett tomt jag, det går inte att få tag i det. Sen dyker en flytande, mångtydig men berikande person fram. I June ser alltså Nin sig själv, en spegelreflektion som bekräftar hennes existens. Konstruktionen av June utvecklar sig inte så mycket mer än i ovan citerad text, hon gäcker alla omkring henne. Nin blir intresserad, så pass mycket att hon funderar över om June verkligen finns. Är hon en berättelse mitt ibland dem, en hägring, en orsak att fortsätta, en förutsättning för en relation mellan Henry och Nin eller kanske en katalysator, en möjlighet som betyder att livet kan levas på annat sätt. Allt kan ställas på ända och inget är vad det synes vara.

I förhållande till June beskriver sig Nin som en man. I första hand är det June som framställs som en diva med en självklar plats på scenen och med oklara genuskoder. Efter att ha beskrivit June som den vackraste kvinnan på jorden, och återkallat minnet av att det var precis så här Nin hade föreställt sig en sådan kvinna, följer en insikt om Junes maskulinitet:

Min styrka är, som Hugo senare säger till mig när jag upptäcker att han hatar June, varm indirekt, känslig, antydande, skapande, ömsint, kvinnlig. Hennes är som en mans. Hugo säger till mig att hon har en maskulin hals, en maskulin röst och grova händer. Ser jag inte det?" [...] "Jag har velat äga henne som om jag vore en man, men jag har också velat att hon ska älska mig med ögonen, händerna, de sinnen som bara kvinnor har.⁸⁹

Nin tillskriver också June en egendomlig manlig styrka, Nin förstår inte vad June säger och hon förlorar sig i henne och hatar plötsligt Hugo för hans rädsla för kvinnor som June. Eftersom June hotar Hugo med sin manlighet och därmed blir en konkurrent börjar Hugo att hata June, han blir svartsjuk. Och ändå har Nin velat äga

⁸⁹ Ibid., s. 23

June som en man som blir älskad av kvinnan June.

Det som blir tydligt är att Nin inte vill ha uppdelningen, att den i alla fall ställer till problem när det kommer till attraktion mellan två kvinnor. Nin skriver in det underförstådda genom att växla mellan en bestämning och hopblandning. En performativ läsning av texten gör en gärning och producerar och avgränsar ett subjekt.⁹⁰ Med en performativ blick på texten inser jag att Nin skapar ett sätt att finnas till.

Nin ger upp sig själv inför June och lägger sitt intellekt åt sidan för att bara insupa gestalten June och hennes många berättelser. Nin tycker att June bara har två starka sidor, en generositet och en kärlek till Henry, för övrigt är hon illusorisk, pervers och obarmhärtig.⁹¹

June smickrar Nin för hennes fulländade klädcomposition och hennes vackra smycken och June har ”bara” bomullsstrumpor vilket gör Nin beklämd. De tar turer i staden och Nin ger henne sandaler och sina egna smycken. June får dessutom pengar av henne eftersom June är relativt fattig. Nin blir sol-och-vårad, hon vet om det, och det gör henne oftast inget. Men när June köper parfym för pengarna och ger bort den till en flickvän reagerar Nin ändå med besvikelse. Hennes hänförelse av June gör henne en aning ambivalent till Junes uppenbara duperande. Bilden av June som framställs för mig blir en undernärd person i alla bemärkelser, men också en person som inte är bunden till några regler och normer. En fri person i meningen fri från normer men beroende av andras blickar och pengar.

För mig blir en mycket feminint klädd kvinna en *drag* (engelska). Det blir tydligt att det är en konstruktion som jag har framför mig, någon har klätt ut sig till vad hen anser är ett av två kön. En performativ femininitet. Det sätter i gång fantasin och balanserar oftast över det andra hållet, klär ut sig så att maskeraden blir synlig, en diva precis så som June framställs i Nins berättelse.

June är alltså något nytt som uppträder manligt och feminint, en obestämbär. Är hon ett fantasifoster, precis som Henry säger att han är? Eller en spegling av Nin själv som bekräftar hennes existens och hennes tvetydighet? Den andra sidan av Nin. Är det kontroll över June som Nin vill ha, för att få Henry? Nin verkar medveten om sin drivkraft men inte var hon står, hur hon ska ha det. I slutet av berättelsen återvänder Henrys fru, June, och då upphör kärleksaffären mellan Nin och Henry. Nin undrar

⁹⁰ Karkulehto, 2012, s. 24

⁹¹ Nin, 1990, s. 40f.

stilla vad det är hon varit med om och var hennes tillit tagit vägen:

Jag grät därför att mina ögon hade öppnats för verkligheten – för Henrys själviskhet, Junes maktkärlek, min omätliga kreativitet som måste intressera sig för andra och inte kan vara självtilräcklig. Jag grät därför att jag inte kan tro längre och jag älskar att tro. [...] Jag grät därför att jag har förlorat min smärta och jag är ännu inte van vid dess frånvaro.⁹²

7. Slutdiskussion

I en snabb och icke analytisk läsning av *Henry & June* ser jag ett offer – Nin – med en internaliserad manlig blick, med en drömbild av en sexuellt frigjord kvinna för en man att bara ta för sig av. Men med queerteoretisk bredvidläsning av *Henry & June* kommer jag betydligt djupare ner i Nins berättelse om äktenskap, författarskap och sexualitet.

Genom att bryta upp texten och läsa den queerteoretiskt ser jag att Nin gör en gestaltning, eller en liknelse, av den kapitalistiska begärtriangeln. Den manliga homosocialitetens erotiska triangel, det så kallade mimetiska begäret.⁹³ Eftersom alla beskrivna kön samtidigt dekonstrueras i ett och samma stycke flyter de fasta strukturerna in i varandra för att sedan flyta ut igen och återgå till det ”normala”. Med det starka uttrycket för maskulinitet och femininitet som Nin har med i sin berättelse om frigörelse och sexuell frihet skapar hon motsatser och läckage. Hon har alltså med begärtriangeln men har ändrat på könsmaktsordningen genom att flytta runt kön och gestaltat queera läckage: ibland är de två männen i triangeln Nin och Henry; bland är June och Henry männen. Eftersom genus och kön flyter och begäret består är triangeln intakt, men rollerna växlar.

Henry & June är en diskurs i praktik och Nin har en tydlig agenda med sitt verk. Hon vill på mikronivå ändra en ordning genom ett verk, som när det når ut och diskuteras blir politisk och därmed på makronivå. Det som sker och det som låter sig göras i Nins text är ett politiskt uttalande om äktenskap och i förlängningen patriarkala maktstrukturer.

⁹² Ibid., s. 234

⁹³ Rosenberg, 2002, s. 121

Nin vill påverka sin tids maktstrukturer och hon har en idé med sin publicering av *Henry & June*: att bryta upp könsmaktsordningen och den rådande idén om hur ett äktenskap ska se ut. Genom sitt språk och sitt görande av kön/genus visar hon, i likhet med D Allerdyce, de motstridiga känslorna och låter dem få en chans att komma upp på en politisk nivå i och med en publicering. Speglingen och identifikationen mellan Henry, Nin, Hugo och June kan jag också tolka som att de alla fyra är en och samma person och att det är det som Nin försökt att skriva fram, en tvåkönad, eller könlös mångsidig person. Att vi alltså inte har två kön utan att den dikotomin är oviss och i alla fall inte har betydelse för begär och attraktion.

Nin skriver fram en alternativ förebild till vilken generation som helst efter sin egen, jag förstår varför böckerna står kvar i bokhyllan hos min mor. Men sen kanske min mor inte agerar likadant som Nin men dagböckerna står där som en påminnelse om andra sätt att leva. Nin hade en agenda och eftersom hennes ambivalens och obestämdhet är konsekvent i *Henry & June* gör hon roligt nog ett tydligt ställningstagande: målet är fast och klart, allt flyter och det är bestämt.

8. Bibliografi

- Ambjörnsson, Fanny, *Vad är queer*, Natur och kultur, Stockholm, 2006
- Barillé, Elisabeth, *Anaïs Nin: maskerad - så naken*, Forum, Stockholm, 1995
- Butler, Judith, *Genustrubbel*, övers. Suzanne Almqvist, Daidalos, Göteborg, 2007
- Felbers, Lynette, "Three Faces of June", i *Tulsa Studies in Women's literature* 1995: Vol 14, no. 2, University of Tulsa
- Hirdman, Yvonne (1998). När Anaïs Nin mötte Alva Myrdal: eller modernism och kvinnomakt. *Makt och moral red.: Eva Blomberg, Björn Horgby och Lars Kvarnström*. S. 111-124
- Karkulehto, Sanna, 'Litteraturforskning och queerpolitisk läsning', *Queera läsningar: [litteraturvetenskap möter queerteori]*., S. 18-41, 2012
- Kehagia, Angie A., *Anaïs Nin: A case study of personality disorder and creativity*, Elsevier.com, 20: Abstract:
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886909000312>, 2014-01-05
- Kivilaakso, Katri m fl, *Queera läsningar, Litteraturvetenskap möter queerteori*, Stockholm: 2012
- Langås, Unni, "Könets dilemma: feminism och litteraturforskning", *Feministiska litteraturanalyser 1972-2002.*, S. 127-147, 2005
- Larsson, Lisbeth, *Sanning och konsekvens: Marika Stiernstedt, Ludvig Nordström och de biografiska berättelserna*, Norstedt, Stockholm, 2001
- Melberg, Arne, *Självskrivet: om självframställning i litteraturen*, Atlantis, Stockholm, 2008
- Mulvey, Laura, *Visual and other pleasures*, Macmillan, Basingstoke, 1989
- Nin, Anaïs, *Henry & June Ur Anaïs Nins o censurerade dagbok*, övers. Britt Arenander, Bokförlaget Trevi AB, Stockholm, 1990
- Nin, Anaïs, *Dagbok 1, 1931-1934*, övers. Britt Arenander, Bokförlaget Trevi AB, Stockholm, 1975
- Nin, Anaïs, "Notes on Feminism", *Massachusetts Review* 1972: Vol 13, No. ½, Winter-Spring
- Olsson, Bernt & Algulin, Ingemar, *Litteraturens historia i världen*, Norstedt, Stockholm, 1990
- Richard-Allerdyce, Diane, *Anaïs Nin and the Remaking of Self: Gender, Modernism and Narrative Identity*, Northern Illinois University Press, 1998

Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002

Tookey, Helen, *Anais Nin, Fictionality and femininity: playing a thousand roles*, Oxford U Press, N.Y., 2003

Otryckt källmaterial

<http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=personlighetsst%F6rning>

<http://www.anaisnin.com/scholarship/forever/>)

<http://www.ne.se/lang/anais-nin>, Nationalencyklopedin